Vers una ètica que transcendeix la religió

Josep Gustems Carnicer (Universitat de Barcelona)
Concha Fuentes Moreno (Universitat de Barcelona)

Tenzin Gyatso, XIVè Dalai Lama. *Más allá de la religión. Ética para todo el mundo*. Novelda, Ediciones Dharma, 2016, 214 p.

D'entrada, sobta el títol del llibre, venint de qui ve, d'un home compromès íntimament amb el budisme tibetà, encarnació d'una nissaga de Dalai Lames. Sorprenen moltes més coses del llibre, és clar. Que algú pugui parlar amb tanta llibertat de temes vinculats a pensaments sovint encotillats per apriorismes i prejudicis. Que algú pugui ser tan lliure com per pensar més enllà del que tradicionalment ha representat la seva nissaga d'encarnats. Un esperit lliure enmig de tantes post-veritats, sobreinformacions i rumors. Fa deu anys el mateix autor plantejava en el seu èxit editorial *Ética para el nuevo milenio,* un abordatge de l'ètica basat en principis universals i no religiosos. Ara, en aquest nou llibre, fa un pas més, amb un estil directe i divulgatiu, tot aprofundint en aquesta concepció no religiosa de l'ètica per a un món compartit per múltiples cultures. Alhora, aquest llibre respecta les diverses religions, mitjançant una «tercera via» basada en l'ètica de la felicitat, el respecte i la comprensió mútues, quelcom difícil certament en els temps en què vivim. És per això que, obres com la que tenim a les mans, poden ser llums que donin idees de com abordar diferències que condueixen massa sovint a les comunitats humanes a l'enfrontament i a ètiques pernicioses.

Com a punt de sortida es parteix de la bondat natural de l'ésser humà i de com l'ètica pot esdevenir un mètode natural i racional per a desenvolupar el nostre potencial com a éssers humans, bo i defugint d'una ètica basada en normes externes imposades i consensuades que constrenyen i reprimeixen les nostres tendències destructives. En canvi, el seu posicionament aprofundeix en l'autoregulació interior com a medi per promoure aspectes de la nostra naturalesa que afavoreixin el benestar propi i d'altri. Aquesta acció és incardinada amb dos principis bàsics del budisme tibetà: la humanitat compartida i la interdependència de tots els nostres actes, dos aspectes que palesen la inextricable connexió del nostre benestar amb el dels demés, idees que estan en plena sintonia amb una mirada ecològica de la societat humana.

L'eina principal per a desenvolupar conductes ètiques orientades al benestar propi i comú és, per al Dalai Lama, l'empatia i la compassió, capacitats instintives que, segons ell estarien associades al benestar físic i psíquic, sensiblement perceptibles per l'ésser humà i que ens reporten beneficis immediats. Intentar relacionar-nos amb d'altres persones que, com nosaltres busquen la felicitat i eviten el patiment, és entrar en una dimensió d'apropament a una igualtat fonamental dels éssers humans. Enllà d'aquesta humanitat compartida coincidim amb la resta dels humans en la cerca d'altres dimensions del benestar, com la prosperitat, la salut i

DOI: 10.1344/TE2017.53.17

l'amistat. Un benestar que és la porta d'entrada a una felicitat verdadera per a la que haurem de fer-nos amb un sentit de propòsit que transcendeixi el nostre interès personal i un sentiment de connexió col·lectiva. D'aquests dos sentiments se'n deriva la compassió, una calidesa interpersonal que serà la base pel benestar.

La disposició vers l'afecte forma part de la nostra biologia, d'aquí que el cultiu de les relacions humanes positives sigui tan necessari als infants per a fornir la seva identitat. Tot i aquesta necessitat, el que realment assegura les condicions per a la nostra felicitat és, per al Dalai Lama, l'afecte que donem més que no pas el que rebem, dit d'una altra manera, la pràctica de la compassió. Lluny del càlcul aritmètic d'afecte rebut i donat, la compassió generalitzada i universal és gratuïta, no es sustenta en cap expectativa sinó en considerar l'altre com a part del «nosaltres», d'aquesta xarxa invisible d'interconnexions en què estem immersos a nivell físic, psíquic i espiritual. Alleujar el patiment dels altres motiva la verdadera compassió i pot sostenir-se perfectament en un marc estrictament laic.

Darwin creia que l'amor per totes les criatures vivents era l'atribut més noble dels éssers humans. I aquest amor, aquesta compassió pot i ha de desenvolupar-se, créixer, aprofundir-se, doncs estem immersos en una societat on el consum desenfrenat, l'enveja i l'odi són massa freqüents. L'educació ètica no és automàtica sinó que requereix de l'esforç continuat de pares i mares, mestres i educadors. Diversos estudis han demostrat la necessitat imperiosa d'educar en competències socials i cíviques des de l'escola per generar una ciutadania activa, crítica, participativa i responsable, capaç de donar respostes imaginatives a un món globalitzat. Naixem en una societat hereva de la tecnologia dels nostres predecessors però on cal desenvolupar de nou la dimensió ètica en cada nou ésser humà. Per sort, la pràctica de l'ètica impregna poc a poc la persona, que va guanyant terreny en el camí cap a la benvolença, el perdó i la pau social. Condemnar les accions errònies i alhora perdonar i ser generosos amb qui s'equivoca i necessita ser corregit. Sense odis ni rancors, una veritable demostració d'educació emocional per part de qui ostenta el poder d'educar. Sens dubte que aquesta actuació didàctica a les aules procurarà un major enteniment entre les futures comunitats i una consciència de respecte i d'acceptació a l'altre, del proïsme.

Si fem un repàs a posicionaments enfront les guerres, l'avarícia, el medi ambient, tot plegat ens mena a aprofundir en tècniques mil·lenàries que han vingut a organitzar el difícil camí de l'autoconeixement i la consciència plena. La part final del llibre repassa amb gran precisió de llenguatge i, a l'ensems amb un gran esperit divulgatiu, els principals llindars per on transcorre el desenvolupament de les virtuts personals i socials. Un camí de no-violència però que requereix la valentia i la persistència de qualsevol altra formació del caràcter. Un camí on els mestres haurien de ser veritables llums a seguir amb el seu exemple del dia a dia, un autèntic altruisme pedagògic.